

تاثیر جوایز قرض الحسنه در اقتصاد و جامعه

نسترن رحیمی

حساب‌های قرض‌الحسنه بر اساس یک نیت خیر خواهانه و خداپسندانه و برای باز کردن گره از کار و مشکلات اقتصادی افراد نیازمند و بر مبنای سفارش دین اسلام و تاکید پیامبر اکرم(ص) و امامان معصوم(ع) پایه‌ریزی شده است. بر همین اساس ونیز حس انسان دوستی، افراد خیر و با بضاعت، مقداری از پس انداز خود را ابتدا در گروه و صنف خود برای کمک به نیازمندان قرار دادند و کم کم این تشکیلات گسترده تر شد که البته هنوز در بازار و در میان صنوف مختلف این صندوق های قرض‌الحسنه با سرمایه کاسبان صنف همچنان پابرجا بوده و حتی نسبت به سالهای اولیه خود از نظم و ثبات بیشتری برخوردار شده است.

اما سازمان‌ها و تشکیلات دولتی نیز در برنامه‌های خود حساب‌های قرض‌الحسنه را برای کمک به اقشار نیازمند جامعه در نظر گرفته بودند و مانند تشکل های مردمی در جهت رفع مشکلات اقتصادی مردم گام بر می‌داشتند، با این تفاوت که برای تشویق مردم و نیز جلب سرمایه های مردم جوایزی را از طریق قرعه کشی به صورت نقدی و یا غیر نقدی در نظر گرفتند و سپرده گذاران نیز با یک تیر دو نشان را می‌زدند، هم در کار خیری پیشقدم شده و از ثواب آن بهره مند می‌شدند و هم در قرعه کشی سالانه بانک شرکت می کردند.

در گذشته جوایزی که از طریق قرعه‌کشی حساب‌های قرض‌الحسنه به افراد داده می‌شد، پول نقد بسیار اندک و یا برخی از لوازم و مایحتاج منزل بود و این در حالی است که در سالهای اخیر ما شاهد افزایش چشمگیر این جوایز از قبیل پول نقد به مبالغ بسیار بالای چند میلیونی، آپارتمان با تمام وسایل، کیلومترها اسکناس، شمش طلا در مقیاس کیلو، سفرهای زیارتی و سیاحتی و انواع خودرو از ارزان ترین نوع موجود آن در بازارهای داخلی و گران ترین و معروف‌ترین خودرو ها در سطح جهانی هستیم.

نکته جالب توجه آن است که تنها ۱۰ درصد سرمایه بانک‌ها از طریق سپرده‌های قرض‌الحسنه و ۹۰ درصد سرمایه بانک‌ها از راه سپرده های جاری و سپرده گذاری ثابت است، در چنین شرایطی چگونه بانک ها اقدام به دادن جوایز گران و نفیسی می کنند؟ اگر از هزینه های تبلیغات رسانه‌ای و بیلبوردی هم بگذریم، باز هم سرمایه بانک‌ها از طریق حساب‌های قرض‌الحسنه آنقدر نخواهد بود که اقدام به دادن چنین جوایز چشمگیری می‌کند. تأثیر دادن جوایز برای جلب سرمایه‌های مردم در اقتصاد کشور از یک طرف وتأثیر دادن جوایز کلان در روحیه و روان افراد از جمله مواردی است که مورد توجه بسیاری از صاحبنظران قرار گرفته است. برای بررسی دقیق‌تر موضوع را با چند تن از صاحبنظران اقتصادی در میان گذاشتیم.

دکتر بیضایی استاد اقتصاد دانشگاه هوایی نحوه تخصیص جوایز قرض‌الحسنه بسیار نامناسب ارزیابی کرده و می‌گوید: در سال ۱۳۶۳ قانون بانکداری بدون ربا تصویب شده، ولی هنوز رعایت نمی‌شود و در عمل هیچ یک از این موارد در حد مطلوب و مورد انتظار اتفاق نیفتاد، زیرا ماهیت میزان بهره حذف نشده و تنها نام آن به سود تغییر یافته است. در واقع نه سپرده‌گذاران آن گونه عمل کردند که در قانون بانکداری بدون ربا فرض شده بود و نه بانک‌ها توانستند آنچه را که در بانکداری اسلامی مورد انتظار است، برآورده سازند. به همین دلیل برای جذب سپرده قرض‌الحسنه قرعه کشی و اعطای جوایز بسیار پر قیمت و تبلیغات مربوط به آن متداول شد و برای جذب سپرده‌های سرمایه‌گذاری میزان سود روندی افزایشی به خود گرفت و مشکل اساسی در این بود که در کنار بازار پول و اعتبارات رسمی، بازار غیررسمی در کشور که در گذشته نیز وجود داشت، تقویت شد و میزان بهره در آن بسیار بالاتر از میزان سودی است که بانک‌ها به سپرده گذاران خود می‌پردازند.

دکتر بیضایی معتقد است: قانون بانکداری که قرار بود پنج سال به صورت آزمایشی رعایت شود، متاسفانه بیست سال است که بدون تغییر و اصلاح همچنان مورد استفاده قرار می‌گیرد و این درحالی است که باید مجموعه سیستم بانکداری کشور مورد بررسی و اصلاح قرار گیرد.

حسین لبافی کارشناس اقتصاد درزمینه نحوه تخصیص جوایز حساب‌های قرض‌الحسنه آن را تا حدودی مطلوب می‌داند و می‌گوید: بهترین راه برای دادن جوایز از طریق قرعه کشی و بر اساس شانس افراد است و نوع جوایز نیز با توجه به ارزش پولی آنها مطلوب است، چرا که افراد با فروختن و تبدیل این جوایز به پول نقد می‌توانند بخشی از نیازها و مشکلات مادی خود را برطرف کنند.

وی در ادامه قرعه کشی حساب‌های قرض‌الحسنه بانک‌ها را یکی پس از دیگری باعث استفاده بهینه و حلال از این سپرده‌ها ذکر می‌کند و می‌افزاید : در غیر این صورت مردم هیچ گاه برای بردن پس‌انداز خود به صورت قرض‌الحسنه به بانک‌ها که هیچ سودی به آن تعلق نمی‌گیرد، جذب نخواهند شد و این مسئله به ضرر بانک و مردم تمام می‌شود، در صورتی که مردم با گذاشتن پس انداز خود در بانک هم نیاز مالی هموطنان خود را برطرف کرده

دکتر بیضایی: چون حساب‌های قرض‌الحسنه با نیت خیر و برای رضای خدا و کمک به مردم در نظر گرفته شده است، صاحبان این حساب‌ها نباید هیچ گونه انتظار و چشمداشتی برای دریافت جایزه داشته باشند و سپرده ها باید با هدف واقعی خود که همانا کمک به مردم بدون گرفتن پاداش و یا جایزه است، انجام شود

و هم به صورت قرعه‌کشی برای دریافت جوایز بانک شرکت می‌کنند.

دکتر بیضایی استاد دانشگاه هوایی در خصوص دادن جوایز به صاحبان حساب‌های قرض‌الحسنه آن را نامطلوب دانسته و می‌گوید: هر مسئله‌ای اعم از کوچک و حتی مسائلی که به سیستم بانکداری مربوط است، باید تشکیلات خاصی را داشته باشد و چون حساب‌های قرض‌الحسنه با نیت خیر و برای رضای خدا و کمک به مردم در نظر گرفته شده است، صاحبان این حساب‌ها نباید هیچ گونه انتظار و چشم‌داشتی برای دریافت جایزه داشته باشند و سپرده ها باید با هدف واقعی خود که همانا کمک به مردم بدون گرفتن پاداش و یا جایزه است، انجام شود.

اما لبافی در این زمینه اعتقاد دارد: دادن جوایز از طرف بانک‌ها باعث تشویق و دلگرمی مردم می‌شود و از طرف دیگر به دلیل این که به حساب‌های قرض‌الحسنه هیچ گونه سودی تعلق نمی‌گیرد، دادن جوایز از طرف بانک‌ها کوچکترین امتیازی است که سپرده‌گذار می‌تواند کسب کند و به این ترتیب مردم هم درکار خداپسندانه و خیرخواهانه شرکت می‌کنند و هم از جوایز بانک‌ها آن هم به صورت قرعه کشی بهره‌مند می‌شوند.

دکتر بیضایی: قانون بانکداری که قرار بود پنج سال به صورت آزمایشی رعایت شود، متاسفانه بیست سال است که بدون تغییر و اصلاح همچنان مورد استفاده قرار می‌گیرد

تأثیر جوایز قرض‌الحسنه در روحیه افراد

بحث نحوه و نوع جوایز قرض‌الحسنه و پرداخت جوایز قابل توجه از سوی بانک‌ها مردم را تشویق به داشتن این گونه حساب‌ها می‌کند. در این گونه موارد و با توجه به تبلیغات وسیع بانک‌ها در تلویزیون و سایر رسانه‌ها معمولاً افراد به امید برنده شدن جایزه ویژه در صدد افتتاح حساب و یا افزایش موجودی خود برمی‌آیند که در صورت برنده شدن خوشحال می‌شوند، ولی در صورتی که شانس با آنها همراه نشود، دچار ناراحتی و تألم خاطر می‌شوند. چه بسیار جوانان و یا افرادی که منتظر معجزه در زندگیشان هستند و به جای کار کردن با زحمت تنها به امید برنده شدن و دگرگون شدن زندگیشان در قرعه کشی این حساب‌ها شرکت می‌کنند و قبل از برنده شدن در تخیلات غوطه‌ور می‌شوند و خود را خوشبخت فرض می‌کنند و کوچکترین درصد و احتمالی را برای باختن درنظر نمی‌گیرند. در این زمینه نظر دکتر محمد تقی شیخی استاد دانشگاه الزهرا را جویا شدیم. وی در این خصوص می‌گوید: نظام بانکداری در کشورهای درحال توسعه وضعیتی رقابتی و البته درمواقعی فوق العاده رقابتی به خود گرفته است و در بسیاری از کشورها از جمله ایران بانک‌ها به شکل‌های مختلف مازاد و یا پس‌انداز مردم را به انحای گوناگون جلب کرده، به نحوی که مردم در نهایت از یکسری امتیازات و یا جوایزی استفاده کنند و این در حالی است که با توجه به بازار پر رقابت ومتقاضیان زیاد ، تعداد جوایز محدود شده و به صورت کلان جوایزی در اختیار افرادی معدود گذاشته می‌شود و این در حالی است که بسیاری افراد در انتظار برنده شدن و دریافت جوایز ویژه هستند و در این مدت یعنی از زمان سپردن وجوه نقدی تا اعلام نتایج در وضعیت دلهره، تخیل، پریشانی و شاید استرس قرار دارند. در چنین شرایطی و به‌طورکلی برای ارایه راهکار بهتر، موضوع را می‌توان به این شکل تصحیح کرد که بانک‌ها مکانیزم‌های متفاوت دیگری را برای اعطای جوایز و تشویق افراد برای سپردن پس‌اندازهای آنان ارایه کنند.

در غیر این صورت آسیب های رفتاری و روانی فراوان و از دست دادن اعتماد و اطمینان مردم نسبت به نظام بانکی به وجود می‌آید، زیرا بسیاری از سپرده گذاران بیشتر یا تمامی پس‌انداز خود را این گونه متوقف و بلوکه می‌کنند که در صورت منفی بودن نتیجه، اثرات مخرب روانی و سلب اعتماد در افراد ایجاد می‌شود.

به عقیده دکتر شیخی، برای جلوگیری از آسیب های اجتماعی و رفتاری و جلوگیری از انحراف برخی از برندگان این حساب ها باید ارزش مادی جوایز کمتر و تعداد آنها بیشتر شود تا افراد بیشتری از این شانس برخوردار شوند.

وی جدای از آسیب های رفتاری، به مسئله عدم امنیت برندگان جایزه ویژه اشاره کرده و می‌افزاید: همواره تعدادی دلال در کمین این گونه افراد هستند تا از پول آنها سوء استفاده کنند.

مردم و کارمندان بانک چه می‌گویند؟

مردم در زمینه نحوه تخصیص و نوع جوایز حساب های قرض‌الحسنه دیدگاه‌های متفاوتی دارند. برخی از آنها از این جوایز بسیار راضی هستند، ولی برخی دیگر نحوه توزیع این جوایز را بی انصافی و دور از عدالت می‌دانند.

حمیدرضا مستوفی ۲۷ ساله که تاکنون چندین بار در قرعه کشی این حساب ها در بانک های مختلف شرکت کرده، ولی تا به حال موفق به دریافت هیچ جایزه ای نشده است، در این باره می‌گوید: تاکنون بارها به امید برنده شدن با تمام پس اندازم در قرعه کشی شرکت کردم به امید این که بتوانم این پول را برای کار سرمایه کنم و از بلاتکلیفی نجات پیدا کنم، اما هر دفعه ناامیدتر از دفعه قبل می‌شدم و البته گاهی اوقات هم می‌گفتم که شاید پارتی بازی باشد. برای همین مسئله دیگر هیچ اعتقادی به قرعه کشی در هیچ بانک و مؤسسه‌ای را ندارم

.

اما حسین شیردل ۲۳ ساله و دانشجوی رشته ریاضی کاربردی، در این زمینه نظر دیگری دارد و می گوید: در هر شرایطی باید قانون احتمالات را نظر بگیریم و بدانیم احتمال برنده شدن ما بستگی به تعداد جوایز و همچنین تعداد افراد شرکت کننده در این حساب ها دارد و باید همه این ارقام را سهمیه بانک ها در کل کشور بدانیم و اگر این طوری به این

یکی از کارمندان بانک: بانک ها باید ارزش پولی جایزه ها را کم و در عوض تعداد انها را زیاد کنند تا شانس افراد شرکت کننده در قرعه کشی بیشتر شود

کنیم تا به تعداد بیشتری برسد و از طرف دیگر از جوایز معنوی و خداپسندانه استفاده کنیم مثل دادن مخارج تحصیل، یا دادن مخارج درمان بیماری‌ها، کمک به خانواده‌های نیازمند و بی‌سرپرست، کمک مادی و یا دادن وسایل کمک آموزشی مثل کامپیوتر به افراد با استعداد و یا آزاد کردن زندانیانی که به دلیل مشکلات مالی در زندان گرفتار شده‌اند که البته تمام این موارد با انتخاب و نظر فرد برنده انجام شود.

"علی .م" در ادامه یکی از دلایل شلوغی بانک‌ها را انتقال حساب توسط افراد پس از اتمام قرعه کشی یک بانک به بانک دیگر برای شرکت در قرعه کشی بانک دیگر و آزمودن بخت خود می‌داند و می‌افزاید: این مسئله علاوه بر شلوغ شدن بانک‌ها و اتلاف وقت کارمندان بانک و همچنین خود این افراد به نوعی باعث سردرگمی و در صورت برنده نشدن، سبب یأس و ناامیدی این افراد خواهد شد.

دکتر شیخی: برای جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی و رفتاری و جلوگیری از انحراف برخی از برندگان این حساب‌ها باید ارزش مادی جوایز کمتر و تعداد آنها بیشتر شود تا افراد بیشتری از این شانس برخوردار شوند

